

יסוד היחיד בתפארת הכלל עולמו הפיוטי של ש. שלום

יצאתי לבקש פתחו של עולם
קבליני עשקים על פהונות גבעולם.
(סחור למדורה)

א

גם כיום נדמה, כי יתרוק השירה לא ייפסק לעולם. חייב אדם לקום ולהאציל מרחו ליופיו ואלוהותו של עולם. גם כיום לב אנוש לא יאמר די בסכימתיות של דעות והשקפות המאיימת להציגו ככלי ריק; הוא לא יסתפק בספקנות של איך-ברירה, העשויה לשוות לו אחת מצורות הגלמים שבטבע, המתגלגלים תשטפים שטף עולם. אף על פי שעיפו האנשים בתבל, ובדידות עמוקה ירדה לשכך בלבבות, לא כבה נר הנשמה. עוד יש המכוון מבטו אל נוף הרים ושמים בהדר גאונם ונושם בלב רחב את ההוד המתגלה לנגד עיניו. מהותה האמיתית של חירות היחיד, זו המפגישה אדם באדם ועם בעם ומאחדתם בתפיסת חלקם ביקום — לא ניטל טעמה. יש בחירות זו כדי לחזק את העיקרים האנושיים והמוסריים הגדולים, שנתרופפו עם פגעי הזמן.

אף היצירה העברית הרוחנית התחזקה. מאז ניתנה תורה ובאנו לציין, נתלו פעלינו בשירה גדולה. ואף כשגלינו ונתרחקנו מעל אדמתנו, לא פסקו כיסופי נפשנו מלהתבטא בשירה. היא עוררה את הלבבות, הכשירה, הדריכה, חינכה. ואמנם, השירה העברית לא הכזיבה מעולם. תקופה אחר תקופה הרעיפה דבריה ובצקן לחשה הובאה לפני שר-האומה, שבכנפיו חסתה תוחמה. צערו ויגתו של ישראל באו על ביטויים. המשוררים העבריים לא שימשו פה לענותם הם בלבד. הם המריאו בכמיהתם העברית אל מרחבי עולם, התמכרו בשבתם מחשפים, בתוך חיי ישראל, אל היעוד של אור ואהבה ונדיבות-הלב וקוממות-הרוח. מאז גלות בבל, ימי הביניים, ועד לעליית מאורו של ביאליק ועד לשירה של ימינו. אשמורות אשמורות באו

לעולם, כוכבי רחן וכוכבי זהב, מאורות קטנים וגדולים המכוונים כולם לתכלית האחת.

קמה משמרת חדשה של פייטנים עברים, שרוח של כובד-ראש והתעמקות ברחי עולם ונפש היתה שורה עליה. בני בית-המדרש וצאצאי יהדות מקורית רבת לשד, מרדנים ורואי-עולם, שצמחו ועלו לאחר דורו של ביאליק, אך עוד הספיקו לבוא בקהל, לקבל את ברכתו וליהנות מחינת זיוו. ארבעה הם שהופיעו כנציגי השירה עם חילוף המשמרות ומיזגו בה את תקני הישן והחדש בישראל. אורי צבי גרינברג, אברהם שלונסקי, יצחק למדן, ומי שהיה הצעיר שבהם — ש. שלום. — תקופה מוזעזעת היתה זו עם סיומה של מלחמת העולם הראשונה, תקופה שלאחר פרעות וטמיעה והרג רב ודלדול הגוף והנפש בכנסת ישראל שבאירופה. משוררי הדור שקדם לאלה — עלומים של הוד וביקוש השוויון לאדם ושאיפות לגאולה בציון והמראה אל יופי שבבריא, ירדו כרוכים עמם והשתקפו כ"בבריכה שקטה" בניב שירתם המבורך. ואילו חזות ילדותם ונעוריהם של הבאים אחריהם באש נגלתה, בטבח אדם ושחיתת ישראל, בקאטאסטרופות נפשיות, ביצרים שטניים, בבזיון, בכפירה. בספרות העולם שררה כעין הרדמה שבחוסר אונים לאחר שנופצו האלים בסערת המלחמה ונהרסו מקדשיהם. ואם הופיעו זעיר פה זעיר שם "זרמים" שדגלו בחידושים ואמרו לטבוע מטבעות חדשים, הרי יותר משחידשו כיסו על מערומי עוניים, דשו בצורות חדשות כביכול, אבל את מראה העולם לא הבהירו, ואת דמות דיוקנו של האדם הבא, לבקש תמורה ופדות לרוחו, לא העלו. דרושה היתה השראת-לב פנימית גדולה, כדי לצאת אל מרחבי היצירה האמיתית. דורות רחפו דורות, תכנים הלכו ותכנים באו, והנפש לא נתמלאה. במערבולת זו שוב נתבע המשורר האמיתי לחזור אל מקורו, המקפל את העולם ומלואו, את האדם והישגיו וכשלונותיו. ואף בישראל כך. כוח רב נדרש לו למשורר-בחסד מישראל, שיהא בידו להתדפק על שערים ננעלים ולתת מבצ-אמת לכאב היחיד, גורל אומה ותיקן עולם.

אכן, לא נקנתה השירה למשורר עברי בן-זמננו אלא בראייה כאובה חריפה בסיבתם ומשמעותם של אותם תהומות ופסגות, יצרים ושאיפות, שאפפו וקעקעו את "העם" בתוך "העולם". דומה שבש. שלום, נתמוזגו היסודות והקווים האפייניים של שלושת המשוררים ההם — תחילת שירתו בימי התהפוכות והזוועה, ועד היום חיה ורנה תהומית זו בנפשו: להוד מורא המראות יימשך, לנתיבות נפש נגלות ונסתרות. כששאל באחד משיריו הראשונים ("משורר עברי") את שאלתו הכאובה: "למי אני שר את שירי, ואת חיי אני חי לשם מה?" — חשנו, כי נולד המשורר לרצות ולתבוע את

מילוי החזון האנושי, כי נצטלל ונטהר ביקוד הנשמה העברית, המייחלת לפלא תיקונה.

קו אל קו הסמך, קו החושך וקו האור, ואת עצמו לבקש יצא. "מעשה אדם שנולד בעולם / בפינת איזו עיר, בזרועות איזה עם, / פקח את עיניו, ראה והבין, / ידע כי רומה ולשוב לא ההיך..." הוא ניצב בפתח של הרס כל חזות בוטחת, של שבירת הסייגים אשר לתחומי היחיד והכלל. כל כולו היה ללהב, קרביו נתמזגו "עם נשמת כל חי באובד, בדומם ובנעלם".

שְׁאֲנֵי אֵשׁ, שְׁאֲנֵי קָרֵב, שְׁאֲנֵי זַע עַד הַיְסוּד מִתְחַדָּה שְׁבָהוּד,
שְׁאֲנֵי חָשׁ: כָּל הַיְצוּר אֵינוֹ אֶלָּא טוֹר
כְּשִׁירָה אֲדִירָה עַד מְאֹד.

יסוד שירתו של ש. שלום לא הונח על קרקע ההסתכלות שבמנוחה הנפשית, השחרת את בניינה הפיוטי בקרני הזוהר של חלומות ועדנים זכים, בחינת: יתבעבעו להם המים וינועו האילנות בחליפות הנועם של הצבעים והצלילים. שירה כזו היתה, ואולי תהיה עוד. ואולם נפשו שנסערה למראה תליית יהודים על העצים, אונס בנות ישראל והעלאת בתי-כנסיות באש. לא יכלה לשקוע בהסתכלות שבהשלמה. כל עצמו, פליט עצמו, נודעק, ובעומק היגון של המרוקמה פסע והלך בדרכו, לא הירפה מאותה בעיה: מה טיבנו בעולם? האם קפא הגזע העברי? האם "קרבן תמיד אנחנו על מזבח הנגוהות?" פִּיכּוּ בּוֹ קוֹלוֹת הַעֲלִייה: "אכן חי האילן!" כי עצורה בו הצמיחה הנצחית. — כך נטבל בסערה, והברק שהבריק בנפשו טלטלו למרחק והוציאו מאפלת התחום הפּוֹבֵל אל מרחב המאור שכתבל. ממרתפי התמול נרקעו שִׁחְקֵי הַמַּחַר. הוא הכיר את יסוד חיינו בזמן הזה, את ההווייה באשר היא הווייה, וראה בו מקור של שגב אנושי.

כִּי מְלֹאֲתִי אֶת הַסּוֹד וְאֶת הַיְקוּד וְאֶת הַסֶּבֶר
לְהִיּוֹת, לְהִיּוֹת וְרַק לְהִיּוֹת
עוֹד וְעוֹד, מְאֹד מְאֹד —
מִן הָאֵין עַד הָאֵין...

ב

בשתיים נצרפה שירתו. מְלַחֶמֶת הֵי שֶׁן וְהַחַד שֶׁ בִּישְׂרָאֵל. שלהבת הדביקות החסידית העליונה מזה, ופריצת הכפירה של ימינו מזה. אותן "חצרות" של

האדמו"רים היראים והשלמים מפרצ'ב ומדרוהוביץ', בהן חי את ילדותו באווירת הכיסופים ובהמיית הביקוש לגילויי האלוהים, מכאן; ועמידתו בתוך תהפוכות העולם המתמוטט, הפלגתו לארץ-ישראל בימי העלייה השלישית, והחדרת זיווה של ירושלים אל קרבו, מכאן. הנה זיכהו הגורל בסב חובב-ציון מיוחד במינו, הוא האדמו"ר מדרוהוביץ', שלקח את נכדו על ברכיו וסיפר לו ולחסידי הרבים על ארץ-ישראל של מעלה, והילד שמע ותהה. והנה פרצה המלחמה הגדולה בעולם וסחבה אותו ואת הוריו בקרון-מהגרים לווינה הבירה, שפצועי המלחמה הילכו בה על קביים וקול חצוצרות ובכי נשים וצלצולי נשיקות של "אחרי המבול" עלו בה בערבוביה. הנער היה החה חלום עליון שנתמזמוז. תרבות המערב שנתעטפה בצעיף-זוהר מלאכותי התגלתה גם לפניו, וכצחוק הגורל לתהפוכות אדם, החל גם הוא, בן הי"ג, לחבר שירים ראשונים בשפת וינה הענוגה. בנס ניצל מקסמיה של לשון זרה וחויות ספק זרות. דמו לא נתנו. שיר הייחוד העברי הובילו לגאון והכרת עצמו. אם יש גאולה לעולם, תהא גם לנו. אם יש בחירה בחיים, הרי חיים משלנו. גורל היהודי מצטרף למחרוזת הגורלות של האומות כולן. הצלת נפשנו, הערגה לעצמיותנו, הן גם מלחמתנו לקיום העולם ושחרורו. עמד וגזו פרי-ביכוריו בשפת-לועז ובתרפ"ב עלה ארצה. — בדרכו "בנתיב המולדת" הוא שופך תפילתו:

הוי, אלהים!

בוֹדְדִים יִצְאָנוּ בְּדֶרֶךְ הַזֹּאת.

חַיֵּינוּ הִקְרוּעִים הַתְּלַקְחוּ בְּצַר.

חֲפִצְנוּ דְבַר-מָה...

בְּקִשְׁנוּ דְבַר-מָה...

אָנוּ מְחַפִּים רוֹי סֶבֶל הַנֶּד

לְפֶלֶא,

לְסוֹד...

הסוד והפלא נתגלו לו משנקשר לארץ וספג אל קרבו כל אותם מראות וניגוני-לוואי של הנוף העתיק וחיי היישובים החדשים. "ירושלים טירה נמה" וחוצבי סלעיה המעוררים בה את טעם קיומה, עלייתו עם חסידי פולין על האדמה בעמק הקישון, הוד הגליל, וכל אווירה זו של העולם היהודי החדש מבית ומחוץ. דווקא מכאן קרע האשנב לבריאה וניצב כבמרכזה של תבל. מכאן, מלכה של ירושלים ומנוף הגליל, שולח המשורר את הגיגיו על פני עולם, שומר על הזיק והזיו של מעייננו האחד ומחבק בזרועיו כל יצור

וכל חזון וכל צליל המתרוננים בָּנוּ בגיל ובעצב — אלה שאנו חיים ואלה שלעולם לא נגיע עדיהם. פני התינוק הנולד המבהיקים וקורנים לקראתו; דמות האשה המתגלה בפלאי חידתה לאהבה אותה; זה היש הנראה בעליל באור היום ובצללי הלילה, שבממשות האבן, האדם והאילן — כלפידים הם בוערים לנו ולזולתנו, צוללים וְשָׁבִים לקדמת ימי האתמול ושוב עולים ומתמזגים בבבואת החזון של המחר. כי "הנה המקום, המועד, העצבת" למשורר המתלכד עם הבונים והכואבים באדמת המולדת, ומתוכה הוא שומע את מירוץ הדם של הנענים הנכספים באנושות כולה. מכאן מאזין הוא לצלילו של עולם.

משכימים יראים לתפילה ולמירוק עוון — על לבו הם מכים. עגלה תמה ונקייה מחטא ששלחו בה הסכין לערוף ראשה — פצעו הוא שלא יירפא עוד. "זעקה אנכי על הים במולדת, / כוכב מתנפץ אל האמש. / אני הוא הדם השותת מן הפצע, / הגל הרואה, / השוקע...". יודע המשורר בהכרה טמירה ומפעימה, כי "שם, מְעָבְרִים, / בלבבכם, בגופכם, / במאורות בדידותכם / אני בוער כלפיד / וזועק אֵלַי...".

מיצוי זה שבעמקות התפיסה על שורשי ההווה הצפונים של המבקש עצמותו בחי ובדומם, הוא כוח המעוף והפלא שבשירת ש. שלום. הוא האות שבמיפנה העברי ליש שלו, המנחיל גאולה והתקדשות לחיי אנוש. המשורר רואה את חייו ואת חיי העולם "כאישור של ניחושים עמומים שהיו בקרבי מלפנים. — — כמעט כל מאורע שקרה לי בחיי, מצאתי בו השתקפות של חוויות ראשונות בילדותי, חזרה מפורשת לדברים שהיו בי בהעלם ובעימעום" (שם, ב"ספרות צעירה" תרצ"ט).

כחוט השני מתרקמת בו מסכת הזהב של חזון ומסתורין. עולמו שופע ומזבע במציאותי ובסמלי. חוטי לבו שלוחים ומתאחדים עם כל הסובב אותו, וכל האופף אותו חוזר ומתמזג בו. ממורשת האבות, דרך הישרות המוצקה של שירת חיים נחמן ביאליק ועד להתעמקות במאורעות הנפש הדקים ביותר שבשירת ריינר מריה רילקה וסטיפן גיאורגה עבר ש. שלום. אך הוא נכנס אל היכל שירתנו ברגשות-לב ורחשי-רוח חזקים, כמפלס לו דרך משלו. הוא כיוון תחושותיו אל הדעת, את הולם לבו אל הסתכלות העין הרואה רבות. ש. שלום ראה את היצירה כהתפתחות מן הפנים אל החוץ וזרמי חוץ לא עקרו אותו מעצמותו. כך עלו ונצטרפו פרקי שירתו עד ל"ספר השירים והסוניטות".

אמנם העולם החזוי והעולם המוחש אינם עשויים להתאחות. מכאן מיטב השאיפות והאידיאלים, ומכאן חריפות כאבה של האכזבה. בודד המשורר בקהל, גם בין ריעים. חושש הוא "מצפרני בלימה" (פנים אל פנים) "עת

פתאום אָעֶזְב, עת פתאום אָאָבֵד", "שלא יישכח שירי, בכבות בני עולם, / בהסתם הגולל". אך אף בשעת "נעילה" הכרתו עימו:

אם לי חלום — הריהו חלומי:
 קלי רק הוא להיות ולא אחר.
 וְקַל מְקוֹם יְהִי אֶז מְקוֹמִי,
 וְקַל מוֹעֵד יִשָּׁב וְיִפָּחֵר.

לְהָאֵלִים — וְהוּא יְהִי שׁוֹמְעִי.
 לְהִשְׁכַּח — וְהוּא יְהִי זוֹכֵר.
 עֲמוּ לְשִׁקוּעַ בְּעֶרְבַי יוֹמִי,
 לְזֵרוּחַ שׁוֹב בְּבִקְרֵי הָאָחֵר.

ג

מאז העלייה השלישית, חלו חילופי משמרות רציניים בשירה העברית. נשתנתה חזות השירה תכלית שינוי, ותקנייה רחבו ונתעמקו בהתאם לצרכיה הממשיים, הארציים והרוחניים של האומה. שוב אין ה"לאומיות" מעין הפשטה ואין ה"אנושיות" מרחפת יותר באוויר. עלו תכנים, שצמיחתם אפשרית רק מתוך הרגשת עם, העמל על לחמו ופירותיו בתוך אוויר משלו. המשורר העברי בן-זמננו אינו יכול להתעלם ולפרוש מבעיות הרוח של העולם ואף עליו לבטא את ביטוי הצער והחדווה של אותם מישראל, שהגיעו אל חוף החופים והם צופים כאן את פני החיים ותוך ראייה מחודשת. תלמי הקרקע והשחקים שבמכורה ונבכי הלב היוקדים והדמומים של האחים, נוף הפנים ונוף החוץ — הכול בהם אמת והכול בהם שירה למשורר-אמת, שהיה לעמדת-השדרה לקיומו הרוחני של הדור, היה מבע לו ולרוחש מסביבו כאן ובכל מקום.

ואמנם כך הופיעו כמה ממשוררינו בתקופה זו במהותם העברית, הגורלית. אולם דווקא במתן "המבע הלאומי" לא התעלו אל הרמה האמנותית. וגם ש. שלום בבואו לשיר על מאורעות ולהבות הימים בארץ ורושם דברים על "אך בן פלא" וצופה על מגדל "ליד הזרקור", הרי חרוזים פשוטים ומלבבים אלה מתנגנים וכובשים כל קורא, אך אין בהם מן המחשבה האנושית המרוממת והנאצלת. בעיה זו שבשירתנו סמוכין לה, כנראה, אל בעיית הסיפור שלנו המבקש לתאר את חיינו היומיומיים, והמחזה מסנוור ואין מרחק-ראייה,

כידוע. לא כן מחזורי שיריו של ש. שלום כ"ענבי כחול", "יה־אדם", "שירי התנ"ך", ובייחוד כלילי הסוניטות "מעבר לדם", "אשה" ו"חנינא בני". באלה תובע הוא ומעורר את העידון והטעם הטוב שבנפש האוהבת והנלחמת, זו שאין לה מנוחה עד אשר תקיים ותאמת את יעודה העברי והאנושי. כאן הוא נפתל במחבואיו הנעלמים של הטבע, הרומז וקורא לו להיקלע אל תוך המחזור הנצחי שלו ולהצטרף בסוד תנועתו. המשורר שָׁב ומאחד מחדש את יסוד היחיד בתפארת הכלל, הולם הלב בדופק היקום, האדם ביהודי והיהודי באדם.

זו אינה שירה של התרשמות והבעת רגש בלבד. השקפת עולם היא. אידיאה מרכזית על פלא ההוויה הקוסמית של אדם ואומה, ארץ ועולם. לא בלבד הסמל והניגון הם הכלולים בשיריו אלה. בקולות אלה יש ונחשפת ישותך הטמירה ביותר, זו ש"מעבר לדם". שירתו נתחבבה והיכתה גלים. אוהב הוא להביע את רוחו בפאר ודרך חירות ולשקעה בדימויי סמל מרקיעים. שפת נפשו עשירה בניב העברי תבמיגה המופלאה של שירת הישן והחדש.

ספרו של ש. שלום "פְּנִים אֶל פְּנִים" — אחד־עשר המדורים שבו נאפדים להבה, צרבת געגועים ואנקת הרעבון שבלב. המשורר שוב נושא עיניו אל נפתולי החיים, תוהה על משמעותם העמוקה ביותר, ועל ידיו המושטות אל פלא היקום — נפשו המרטטת. כל ימיו הוא הולך ומתדפק על הנעלם. אותם זהרים סמויים שבזריחת הילדות ואותם רישומי השקיעה שבניתוק האדם מעל העולם. צלילי שיריו מתמלאים קצב עמום שברחשי ההוויה בבקעה ובהר, בארץ ובשמים, מנשירת הכוכבים בלילות ועד "האילן" היונק כאן בקרקע ומעלה את שתיקתו המהורהרת אל השָׁחֵקִים. — חדאי: חידת היקום במקומה עומדת. ימים הולכים וימים באים. דמויות ורצונות שצללו, שעלו. אלא שהמשורר שילח את רעבונו בבקשת הקול והמְרָאָה לישותו המתרוננת. היא הזעקה המתלבטת להתפרץ בחזון שרשרת הדורות, הוא החוט הנצחי החורז את המשך החיים. עצבתו ומאוריו בחיוב מתגלמים. הנה שוב: ההתהוות. האיתנות. "ברכת הפגישה של האדם עם עצמו, של ישראל עם גאולתו, של העולם עם יעדו". ואולם לצדו של החיוב, השלילה מזדקרת. בדרך אל "אחדות הרצוי והמצוי" חובט משהו ומרעיד את הנפש. "איוב" הוא המקונן בתוכנו. "יש לבקש אותו, לחשוף אותו, להיאבק עמו". זו דרכו העקבית של האמן העומד על תביעות נפשו לאהבת העולם ובריותיו, שימחגו בו שגיבים ושלמים.

"אני אתה והוא" — זה תחומו האנושי, גורלו. "חוף הוא הקורא לכולנו והכמוס מאתנו לעולם".

אָנִי — הוּא, וְהוּא גַם אַתֶּם. דְּמִי בְדַמְכֶם הוּא מְזֵה.
 אֵין אַתֶּם מְגִלִים לִי, וּלְכִבִּי בִי יוֹדֵעַ הַכֹּל.
 יוֹדֵעַ אָנֹכִי: נוֹבְטִים הַזְרָעִים בְּלִילָה הַזֶּה.
 מִפְּכָה עוֹד מְעִין-יְלָדוֹתַי. שׁוֹמֵעַ אָנִי אֶת הַקּוֹל.

ורק לא השלמה והרדמת המצפון. אף אם מורד הראש והרוח נעכר, יש לעלות בשלבי הזמן ולשלוח את נתיבו של האדם בישראל מנבכים. כי

זאת תורת חיינו: הלוך ובקשו באפס מטרה.
 מה חקר תערכו לו ואי פסגת התורות?
 מה אתם יושבים על גבולכם ומחשבים את קץ הסערה?
 דרכי תהו סלל לו. חיל-אלגביש. ים-אורות.

בזרועות קדש יערוף נשמות בשלות מטתן.
 שבעים שנה טלטל איש חיו בתרמילו הקרות,
 כל שהיה לו מכר ובמחיר הנתיבה הוא נתן —
 ולא ידע כי בלבבו הוא, בתא הזנוח.

ד

המוטיבים שבשירת ש. שלום נעשים והולכים בהירים, יציבים. יש חתירה אל הניב המרוכז, אל הממצה. עירפולי המחשבה שבדמיון ומסתורין וסיבוכי הביטוי, שמקומם יכירם בהעלאת בעיות-נפש נוקבות — המשורר עמל להאירם בתבונה ובדעת. יכולתו הפנימית מתעצמת וגדלה. הוא מגביה לראות, שר ונלחם ומזדכך. בָּשָׂרוֹ וּלְבוֹ בְרוֹן. כּוֹבֵשׁ עֲצָמוֹ וְכוֹבֵשׁ צוֹרֵת מִבְּעוֹ. חרוזי שיריו קצרים, צלולים בנגינתם, מלאים בהגותם.

★ ★ ★

שוב ושוב ניצב ש. שלום להתמודד פנים אל פנים עם המאבק והמשא שבקרבו. תהומות היצרים הסוערים שבאהבה וקנאה ובבדידות הגבר האיומה מזה, ואותם רטטים שבנהייה אל חזון האדם המשוחרר, להיות הולך בדרך התשובה והסליחה ולבקש את סוד העולם ומלואו מזה. הנה — המשורר נאבק עם עצמו בכוח ויוכל לו. אלא שבכוס החדווה הזאת נמזגים צער ועצב

אין קץ. הודרכו ימיו במחיצתו של שָׁכָן ותיק — המוות. והרי "שירי הפרידה הנצחית" וה"נעילה"; לשעות יתאושש "עוד" ויאמר:

עוד אֶשָּׂא פְּפִי עִם עָרֵב, לְכָרֶךְ מֵלֵב וְגִקְרֵב
אֶתְעַטֵּף בְּדָמֵי תָּלֵל, אֶת הַכֹּל...

אך בסיום מנקר הרעיון על אבן פתאום ומבקש הלב מוצא "מצפרני הבלימה":

יֵשׁ הִרְהוּר רַק אֶחָד בּוֹ אַחֲזוּ כְּבִסְכָּךְ
בְּאֲבֹן עֶקְדָה, בְּאֵימַת הַחֲלָל —
שִׁיחִיָּה זֶה שִׁירִי, שְׁלֹא יִשְׁכַּח
בְּכָבוֹת בֵּי עוֹלָם, בְּהַסְתֵּם הַגּוֹלָל.

באחד משירי ש. שלום, המסיים את הכרך "פי פְּנֵה יוֹם", עולה צליל של נכאים: "הִיָּה הִיָּה מְעוֹף שְׁחָרִים, מְרַחֵב יָהּ, / רֵן מְקַהֲלוֹת אֵשׁ דָּת", / עֲתָה מָה עָגוּם הַסִּיּוּם".

עֲתָה אֶל הַמְּנוּחָה עַל הַמְּרַפֶּסֶת
נִכַח פְּנֵי הָעִיר וְהַמְּפָרֵץ.
עַל כְּחוֹל הַיָּם עֲטָרַת פֹּז נְפִרְשֵׁת,
שְׁלֵל אִוְרוֹת הָעוֹמֵק וְהָרֹז,
כְּמוֹ בְּחֶצֶר סְבִי בְּבֵית־הַקְּנֶסֶת
טָרָם "נְעִילָה" יִפְתַּח הַשֵּׁ"ץ.
וְלֹא אוֹתָן מְלִים אֵךְ בּוֹ בְּרִטֻט
שֶׁל הַנְּגוּן אֲשֶׁר מֵרַק עַד זֶה,
בְּלֵב מְרַתַּח וּבְנֶפֶשׁ דָּם שׁוֹתֶחֶת
אֵיחָל לְחֶסֶד "וְנִסְלַח"
מִמֶּךָ אֲשֶׁר שִׁירֵי אֲגִישׁ הַלּוֹם
לְבוֹא שְׁעָרֶיךָ, כִּי פְּנֵה יוֹם.

פרקי שירה אלה עשויים להחריד, אך הם גם מוכיחים את שליטת היוצר על כל תחושה ורגש, יהיו אשר יהיו, לצורך התגלותו השלמה.